

Горкуша Марія Федорівна,
студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: ст. викладач **Новик В.А.**

Злочини проти основ національної безпеки України

Проблема забезпечення національної безпеки є однією з найважливіших на будь-якому етапі розвитку держави. Забезпечення кримінально – правової відповідальності за дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади залишаються актуальними.

Проблематику злочинів проти основ національної безпеки України та питання відповідальності за такі злочини у своїх працях досліджували Александров Ю. В., Бажанов М. І., Бантишев О. Ф., Коржанський М. Й.. Більшість таких наукових праць були видані ще до початку 90 – х рр. ХХ ст. Найбільш глибоко й всебічно аналізувалися злочини проти національної безпеки України у працях Г. Андрусіва, П. Андрушка, В. Грищука, С. Лихової, П. Мати шевського, Є. Фесенка.

Зважаючи на суспільну небезпеку даного виду злочинів, їх попередження є одним із найважливіших напрямів діяльності правоохоронних органів. Застосування кримінального законодавства за такі злочини має попереджуваче значення.

Метою дослідження полягає у вивченні поняття і сутності національної безпеки, дослідженні правових основ забезпечення національної безпеки, визначенні місця, функцій держави і її органів в забезпеченні національної безпеки України.

Враховуючи національні інтереси Україна створює основи національної безпеки і оборони. В ст. 17 Конституції України найважливішими завданнями держави є забезпечення національної безпеки і оборони, що є справою всього українського народу.[2]. Національна безпека – це стан країни, в якому державно правові і громадські гарантії забезпечують реалізацію суверенітету, конституційного порядку і територіальної цілісності держави, всебічний розвиток і захист інтересів всього населення країни. Через систему відносин між особою та суспільством, громадянином і державою, між різними державами функціонує національна безпека. Це стан міждержавних відносин, що визначає ефективність правових і суспільних гарантій, базових цінностей суспільства в суверенній державі.

Функціонування національної безпеки України пов'язане з міжнародною безпекою, яка функціонує на регіональному та всезагальному рівнях. Загрози національної безпеки існують на двох рівнях. На першому ті, що мають загальносистемний характер, які зумовлені об'єктивними особливостями розвитку суспільства. Це збільшення кількості локальних конфліктів, які мають як глобальний так і регіональний характер. На другому рівні перебувають загрози зумовлені проблемами сучасності країни в умовах її незалежності. Це процеси соціальної та політичної структуризації суспільства, повільність темпів трансформаційних процесів в напрямі демократії. В масштабах наслідків такі загрози можуть бути загальнонаціональними, локальними або поодинокими.

Об'єкти національної безпеки:

- людина її конституційні права і свободи;

- суспільство з його духовними, морально – етичними, культурними, інтелектуальними й моральними цінностями, інформаційне і навколишнє природне середовище й ресурси;

- держава її суверенітет, територіальна цілісність і недоторканість, конституційний лад;

Суб'єкти забезпечення національної безпеки:

- Президент України;
- Верховна Рада України;
- Кабінет Міністрів України;
- Рада національної безпеки і оборони України;
- Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;
- Національний банк України;
- Суди загальної юрисдикції;
- Прокуратура України;
- Національне антикорупційне бюро України.

Найбільш небезпечними є злочини проти основ національної безпеки України, оскільки вони посягають на суспільні відносини, обороноздатність, незалежність держави та її конституційний лад. Неможливе функціонування держави та її інститутів без належної кримінально – правової охорони таких суспільних відносин. Відповідальність за злочини скоєні проти основ національної безпеки передбачені Кримінальним Кодексом України в першому розділі Особливої частини. Родовий об'єкт злочинів передбачених цим розділом є суспільні відносини, які забезпечують існування держави як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної і правової держави, що передбачено ст.1 Конституції України. Це дає підставу визнавати ці злочини найбільш небезпечними. Важливість родового об'єкта таких злочинів визначає міру і специфіку їх об'єктивних і суб'єктивних ознак.

Деякі злочини проти основ національної безпеки України або їх форми такі як посягання на територіальну цілісність і недоторканість України мають характерну наявність додаткового факультативного безпосереднього об'єкта. Це може бути установлений порядок виконання представниками влади своїх службових повноважень, особисті права та свободи людини і громадянина.

Для правильної кваліфікації злочину важливе значення має предмет злочину. Предметом диверсії є: будівлі, що мають важливе народногосподарське або оборонне значення; земельні угіддя, лісові масиви. У випадку вчинення шпигунства предметом є відомості, що становлять державну таємницю, матеріалізовані у відповідному документі чи виробі. Потерпілим у такому злочині є громадський або державний діяч. Це зазначено у статті 112 Кримінального Кодексу України.

Об'єктивна сторона злочинів проти основ національної безпеки України – це є активні дії. З цієї сторони злочини проти основ національної безпеки здійснюються активними діями. Більшість із них є злочинами з формальним складом.

Суб'єктами злочинів проти основ національної безпеки України можуть бути фізичні осудні особи, які досягли 16-річного віку. Це громадяни України, іноземці або особи без громадянства. При посяганні на життя громадського або державного діяча, кримінальна відповідальність за такий злочин настає з 14 років. [4.с.43].

Спеціальний суб'єкт – це елемент лише двох складів злочинів проти основ національної безпеки України: при здійсненні державної зради ст. 111 Кримінального Кодексу спеціальним суб'єктом буде лише громадянин України, а при здійсненні шпигунства ст. 114 Кримінального Кодексу – тільки іноземець або особа без громадянства. В усіх інших основних складах злочинів проти основ національної безпеки України – суб'єкт загальний. Визначаючи види злочинів проти основ національної безпеки України слід виходити з положень Закону України «Про основи національної безпеки України» від 12 02 2015 року, згідно з яким загроза національній безпеці може здійснюватися в різних сферах. Зважаючи на це розрізняють:

1) злочини проти основ національної безпеки в політичній сфері: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади ст. 109; посягання на територіальну цілісність і недоторканність України ст. 110; посягання на життя державного чи громадського діяча ст. 112;

2) злочини проти основ національної безпеки в інформаційній, економічній, науково-технологічній і воєнній сферах: державна зрада ст. 111, шпигунство ст. 114;

3) злочин проти основ національної безпеки в економічній, екологічній і воєнній сферах – диверсія ст. 113.

Внутрішньополітична сфера державної політики у напрямі національної безпеки України передбачає забезпечення неухильного додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина, захист конституційного устрою, вдосконалення системи політичної влади з метою зміцнення демократії, підвищення ефективності функціонування політичних інститутів влади. Нові дійові судові механізми, які мають на меті захист конституційні права і свободи, політична стабільність, громадянський мир та взаєморозуміння в суспільстві, запобігання проявам екстремізму. Прозорість у діяльності державних органів, прийнятті управлінських рішень, інформованість населення і зміцнення його довіри до владних інститутів. Створення ефективно діючого повноцінного місцевого і регіонального самоврядування та формування і вдосконалення політико – правових, соціально – економічних та духовно – культурних засад етнонаціональної стабільності, відпрацювання ефективних механізмів узгодження інтересів етнічних спільнот та розв'язання міжнаціональних суперечностей. Попередження міжконфесійних конфліктів на релігійній основі, запобігання протистоянню різних церков щодо розподілу сфер впливу на території України.

Згідно Конституції України право визначати і змінювати конституційний лад держави належить виключно народові і ніхто не може узурпувати державну владу. Дії вчинені з метою порушення територіальних меж кваліфікуються як такі, що спрямовані на передачу частини території України під юрисдикцію іншої держави або на зменшення території або на зменшення території шляхом утворення в її межах іншої суверенної держави. Відповідальність за такі дії передбачено статтю 110 Кримінального Кодексу України. У випадку вчинення цих дій службовою особою вони можуть кваліфікуватися за статтями 364, 364.1, 365, 365.1, 366, 423, 424 КК України.

Злочини проти основ національної безпеки України є найбільш тяжкими. Вони посягають на незалежність держави, суспільні відносини, конституційний лад. Правову основу напрямів державної політики України у сфері національної

безпеки становлять: Конституція України, закон України «Про основи національної безпеки України», міжнародні договори, нормативно – правові акти. У внутрішньополітичній сфері з метою зміцнення демократії має відбуватися неухильне дотримання конституційних прав і свобод людини і громадянина, захист конституційного устрою, вдосконалення системи політичної влади.

Список використаних джерел та літератури:

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 вересня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
2. Конституція України (із змінами, внесеними згідно із Законом № 2222-IV від 08.12.2004, ВВР, 2005, № 2, ст. 44) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
3. Кримінальне право України: практикум: [навчальний посібник] / Андрушко П.П., Берзін П.С., Кобзаренко В.П., Матишевський П.С. та ін. / За ред. Яценка С.С. – 3-є вид. – 2010. – 640 с.
4. Кудрявцев В.Н. Объективная сторона преступления / В.Н. кудрявцев. – М.,1960. – 230 с.
5. Науково-практичний коментар до Кримінального Кодексу України : у 2 т. – Т. 1 / За заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : Алерта; КНТ ; Центр учбової літератури, 2009. – 964 с.